

INDUSTRIJSKI CENTAR DRŽAVE: ZAGREBAČKA INDUSTRIJSKA BAŠTINA 1918–1945, MGZ, 16. LISTOPADA–16. PROSINCA

Gledanje nije dovoljno!

Prenamjena nekadašnjega kompleksa kožare u Gipsoteku, današnju Gliptoteku HAZU, 1940, bio je avangardni primjer konverzije prostora u svjetskim razmjerima. Nažalost, luč promjene nije ponovno zaiskrila u Zagrebu te će do danas o ostati jedini, posve izoliran slučaj očuvanja i davanja nove vrijednosti industrijskom objektu baštinskih karakteristika. Takvih je prostora iz godinu u godinu sve manje, izloženi su stalnom propadanju te ostaju neiskorišteni razvojni, urbanistički, ekonomski i kulturni potencijal Zagreba, kao i drugih hrvatskih gradova. Diktat kapitala, (ne)namjerni nedostatak sluha, sporost za to zaduženih institucija pridonosi nesmiljenoj deteriorizaciji važnog segmenta urbane povijesti i identiteta.

Ipak, pojedinci i neke ustanove trude se svojim znanjem i angažiranim pristupom učiniti taj segment vidljivijim i stvoriti osnovu za iznalaženje pozitivnih rješenja. Muzej grada Zagreba pokrenuo je zahvaljujući mladom povjesničaru, kustosu Goranu Arčabiću, petogodišnji projekt *Zagrebačka industrijska baština: povijest, stanje, perspektive (2009–2014)*, kojim se istražuje i prezentira industrijska prošlost i baština grada. Osnovni je cilj projekta utjecati na formiranje pozitivnoga, javnog mišljenja o industrijskom nasljeđu i upozoriti na opasnost od uništenja vrijednih industrijskih sklopova i objekata na atraktivnim lokacijama.

Projekt se odvija u tri etape. Okosnicu čini ciklus studijskih izložbi koje kronološki predstavljaju tijek razvoja industrije i utjecaj procesa industrijalizacije na urbanistički razvoj Zagreba od druge polovice 19. stoljeća do početka deindustrijalizacije. Osim toga, za vrijeme i između izložbi, implementiraju se programi stručnih skupova, radionica, predavanja, prezentacija, gostujućih izložaba, vodstava *in situ*, kao i izdavačka djelatnost.

Upravo je postavljena studijska izložba iz druge etape (2011–2013), naslovljena *Zagrebačka industrijska baština 1918–1945*. Goran

Iz postava izložbe

Arčabić veoma preglednim izložbenim narativom predočava međuratno razdoblje, u kojem grad doživljava ekspanziju kao privredno središte jugoslavenske države i važan industrijski grad u jugoistočnoj Europi. U gospodarskom smislu Zagreb počinje prednjačiti u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, no istovremeno dolazi do napetosti zbog neravnoteže u pogledu političke moći, koja je bila smještena u Beogradu. Postupno, kako svjetska kriza uzima maha, gospodarska moć počinje slabiti, događa se odljev bankarskih sredstava koja su dotad bila pokretač bujanja industrije, a u cijelom tom procesu mijenja se i socijalna te urbanistička struktura grada.

Izložba je zamišljena u četiri tematske cjeline: *Između centra i periferije: Zagreb 1918–1945, Urbanistički izazovi i razvoj industrijskoga poduzetništva, Demografska ekspanzija i princip „urbanih zakrpa“ te Zagrebačka indu-*

strijska baština: neiskorišteni potencijali. Oblikovanje izložbe potpisuje Bilić Müller design studio.

U završnoj temi prikazano je osam industrijskih sklopova i objekata čije izvedbe izvorno datiraju od 1918. do 1945: Gradska klaonica i istočna tržnica, strojarska radionica braće Ševčik, ljevaonica željeza i metala, dio kompleksa Arko, strojarnica, kotlovnica i zgrada vodovoda prve hrvatske Tvornice ulja, strojarnica Tvornice svijetla Iskra, dogradnja Tvornice Penkala, dogradnja pogona za prženje ječma Tvornice Franck te carska i javna skladišta. Kriteriji su za izbor stupanj očuvanosti građevina, njihovo značenje u povijesnom kontekstu, vrijednost arhitektonskih izvedbi, sačuvani izvorni interijeri i strojevi, opasnost od uništenja baštinskih obilježja zbog višegodišnjeg propadanja građevina ili agresivnih planova prenamjene. Prezentirani su objekti s obilježjima graditeljske baštine, ukazuje se na

njihovo stanje, perspektive prema važećim dokumentima i na sustav njihove zaštite.

Ovakva vrsta medijacije zorno ukazuje na alarmantnost situacije. Zbog nekoliko parkirnih mjesta primjerice srušit će se važan reper, dimnjak Tvornice svijetla Iskra. A mogućnošću prenamjene u prostore kulturne funkcije maše se, uglavnom, u razdobljima predizbornih kampanja. Baštini je prijeko potreban sustavan i ozbiljan pristup. U sljedećoj fazi regionalnim povezivanjem studenata arhitekture iz Ljubljane, Novoga Sada, Sarajeva i Zagreba pristupilo bi se izradi natječaja prenamjene neiskorištenog industrijskog kompleksa Gradske klaonice i stočne tržnice iz 1931.

Nakon prošlogodišnje uspješne suradnje Akademije dramske umjetnosti s Muzejom grada Zagreba na projektu *Zagrebački kvartovi*, koja je iznjedrila izložbu *Kvartovska slika*, nastavljen je zajednički rad s novim projektom čiji je rezultat veoma zanimljiva izložba pod naslovom *Fotografije industrije*. Kustosi su izložbe Goran Arčabić i Iva Prosoli, koja se posljednjih godina intenzivno bavi modernom i suvremenom fotografijom. Likovni postav izložbe i oblikovanje kataloga ostvarila je Tajana Zver.

Čitave su se akademske godine studenti diplomskog studija fotografije (Ana Mihalić, Tomislav Može, Marko Mišćević, Luka Kedžo, Siniša Glogoški, Petra Mrša, Davor Konjikušić, Neven Petrović, Nikola Zelmanović, Borko Vukosav) upoznavali sa zagrebačkim industrijskim nasljeđem između dvaju svjetskih ratova. Poslije nekoliko uvodnih predavanja i zajedničkog obilaska lokacija studenti su u okviru nastave pod mentorstvom Sandre Vitaljić i Jelenke Blagović razvijali individualne projekte. Svi su kao temu umjetničkog istraživanja izabrali prostor bivše Gradske klaonice, kojem su pristupili s različitim autorskim intencijama i interesima.

BARBARA VUJANOVIĆ